

શું મહત્વનું ?

નામી શાળાઓ કે
બાળકોની સુરક્ષા?

આ જે જે કેસ પર વાત કરવા જઈ રહી છે, એ ઘટના માત્ર એક શાળાની નથી- આપણા સમાજ, પરિવાર, શૈક્ષણિક વ્યવસ્થા અને સંબંધોના તૂટેલા તંત્રનો ચિતાર છે. બાળકો વચ્ચેનો ઝઘડો ક્યારેક રમત જેવી વાત હોઈ શકે પરંતુ માનસિક સતામણી, આત્મહાનિ અને બ્લેકમેઈલિંગ ક્યારેય 'નાની વાત' હોઈ શકતી નથી. આવી ઘટનાઓ આપણને ચેતવણી આપે છે: બાળકોને સાંભળો, વિશ્વાસ કરો અને તરત પગલાં ભરો. શાળાઓ માટે બ્રાન્ડ નહીં- બાળકોની સુરક્ષા પ્રથમ હોવી જોઈએ.

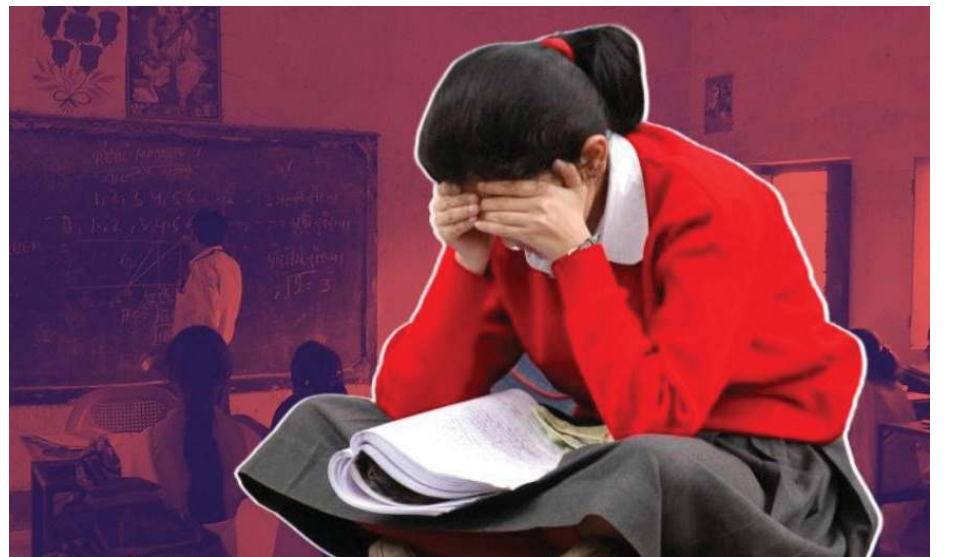
કેસ
એક 15 વર્ષની દીકરીની મમ્મીનો ફોન આવ્યો અને એ પણ પાડોશી મહિલાની સર્તકતાના કારણે આવ્યો. 15 વર્ષની દષ્ટિ ભણવામાં ખૂબ હોશિયાર, હંમેશાં પ્રથમ ક્રમે રહેતી. 10મા ધોરણમાં મોટી શાળામાં પ્રવેશ લઈ ખૂબ આગળ વધવા માંગતી હતી. નવી શાળામાં જતાં ત્યાં જૂની વિદ્યાર્થીનીઓ સ્વીટી અને પીન્કી સાથે ઘડીકમાં ઝઘડા, ઘડીકમાં મિત્રતા જેવા સંબંધો રહ્યા. આ ત્રણ વિદ્યાર્થીનીઓ વચ્ચે થયેલી અબોલા અંતાક્ષરીમાં શરૂઆતમાં નાની દેખાતી ઘટના ધીમે ધીમે એવી સ્થિતિએ પહોંચી કે માતા-પિતા, શિક્ષક, સંચાલક સૌએ ઘણું વિચારવાનું બની ગયું. શાળામાં પ્રવેશ લીધાને છ મહિનામાં જ દષ્ટિનો આત્મવિશ્વાસ ભાંગીને ભુકકી થઈ ગયો. તેણે ડીપ્રેશન, છાતીમાં દુખાવો, ઊંઘ ન આવવી, સતત રડવા કરવું, ભૂખ ન લાગવી, શાળાએ ન જવું, જેવી ફરિયાદો કર્યા કરી. જેથી માતાપિતા તેને ડોક્ટર પાસે લઈ ગયા. ફરી તે ભણવામાં અને પરીક્ષાની તૈયારીમાં લાગી પરંતુ આ ત્રણેય વચ્ચે કશું સામાન્ય નહોતું. એક દિવસ સ્વીટીએ પોતાના શાર્પનરની બ્લેડ કાઢવા માટે દષ્ટિને દબાણ કર્યું. પછી તેને બાયરૂમમાં લઈ જઈ હાથ પર કાપા પાડવા મજબૂર કરી. દષ્ટિએ રડતાં રડતાં 15 કાપા પોતાના હાથ પર પાડ્યા. ઘરે જઈ સ્વેટર પહેરી લીધું જેથી કોઈને ખબર ના પડે. દષ્ટિ પર દબાણ વધવા લાગ્યું કે તેણે શાળામાં પ્રથમ ન આવવું, પરીક્ષામાં આવડે એ બધું ન લખવું. દષ્ટિએ વિચાર્યું કે તે બોર્ડની પરીક્ષામાં મહેનત કરી લેશે એટલે અહીં સ્વીટી-પીન્કીના કહ્યા મુજબ પેપરમાં થોડું લખી, માથું બેન્ય પર મૂકી બેસી રહેતી. તેના નબળા પરિણામથી અચરજ પામેલ શિક્ષકે તેની માતાને બોલાવી હકીકત જણાવી. માતાએ દષ્ટિને ઠપકો આપ્યો પરંતુ દષ્ટિ કંઈ ન બોલી. શાળાએ જવા ના કહેતી રહી અને ઘરે વાંચન કરતી રહી.

જ્યારે શાળાએ ગઈ ત્યારે સ્વીટી- પીન્કી સોશયલ મિડિયા પરથી મેળવેલ દષ્ટિ અને તેના મિત્રનો ફોટો બતાવી તેને બ્લેકમેઈલ કરવા લાગી. સ્વીટી આખા વર્ગમાં ગંદી, બીભત્સ ગાળો બોલવા માટે જાણીતી હતી છતાં કોઈ તેનો વિરોધ કરવા આગળ ન આવતું. મા-બાપને અપાતી ગંદી ગંદી ગાળો સાંભળી દષ્ટિ પણ ડરવા લાગી. પીન્કી પણ તેને કાળા જાદુ થકી તેના પરિવારના તમામ સભ્યો મૃત્યુ પામશે એવી ધમકી દષ્ટિને આપતી રહી. ડીપ્રેશનમાં જતી દષ્ટિએ એક પાડોશી મહિલાને બધી વાત કહી અને તેણે આપેલ હિંમતથી પોતાની મમ્મીને પણ થોડી થોડી જાણ કરી. તેની માતા દષ્ટિને લેવામૂકવા જાતે જતાં હતાં પણ તે દિવસે શાળા સંપૂર્ણ છૂટી ગયા છતાં દષ્ટિ શાળા બહાર ના આવતાં, તેની મમ્મી હાંફળીફાંફળી થઈ શાળામાં દાખલ થઈ. દૂરથી દીકરીને પેલી બે વિદ્યાર્થીની સાથે જોતાં ગભરાઈ ગઈ. બે વિદ્યાર્થીની તો જતી રહી પણ દષ્ટિની માતાની બૂમાબૂમ સાંભળી આચાર્ય તેમને પોતાની ઓફિસમાં લઈ ગયાં. જ્યાં દષ્ટિ અને તેની માતાના ઊંચા અવાજના કારણે આચાર્ય કડક રીતે શાંત રહેવા કહેતાં, દષ્ટિ અને તેની માતાને લાગ્યું કે આચાર્ય તેમને દબાવવા માંગે છે. વળી, આચાર્ય પેલી બે વિદ્યાર્થીનીઓ તરફનું વલણ દર્શાવ્યાનો

આ પેટી મુશ્કેલ નથી- ફક્ત અલગ છે. તેમની દુનિયા ઝડપી છે, તેમની ભાવનાઓ નાજુક છે, અને તેમનું હૃદય તરબોળ

અનુભવ પણ થયો. પરંતુ આચાર્ય તેઓને સાંભળવા અને સમજવામાં મોડા પડ્યા. બીજા દિવસે દષ્ટિ પોલીસની શી ટીમ અને સામાજિક કાર્યકરને લઈ શાળા સંચાલક અને આચાર્ય સામે રજૂઆત કરતી હતી અને શાળા સંચાલક તરફે વર્ષો જૂની શાળાના સકારાત્મક પાસાં રજૂ થઈ રહ્યાં હતાં. ફક્ત ત્રણ વિદ્યાર્થીનીઓ, સામાજિક કાર્યકર, પોલીસ શી ટીમ, શાળાના મહિલા એડમીન સમક્ષ સમગ્ર ઘટના ત્રણેય વિદ્યાર્થીઓ પાસે હળવેથી પ્રેમપૂર્વક સાંભળી અને ત્રણેયને તેમની બોર્ડ પરીક્ષા તરફ ધ્યાન આપવા પ્રેમથી સમજાવ્યું અને આ ઘટનાનું પુનરાવર્તન ન થાય તે માટે શાંતિથી સમજ આપી. અલગથી તેઓનાં માતાપિતાને ઘરે જઈ આ બાબત દીકરીઓને ઠપકો ન આપવા કે તેની વધુ ચર્ચા ન કરવા જણાવ્યું. આમાં કોણ સાચું, કોણ

ખોટું, એ ચર્ચા જ ના હોય. શાળાએ પણ આ નવા જનરેશનને અને તેમની સંવેદનાઓને સમજવા અને સમજાવવા અપડેટ થવું પડે. આ જનરેશન ક્ષણિક પ્રતિભાવ (ઇનસ્ટન્ટ રીએક્શન) આપવાવાળી છે. ઝડપથી ખુશ, દુઃખી, ગુસ્સે થાય છે. ઈનસ્ટાગ્રામ સ્ટોરી, સ્નેપચેટ સ્ટ્રીક, લાઈક-કોમેન્ટ, મિત્ર કોની સાથે ફોટા પાડે, કોણ કોને 'બેસ્ટી' કહે છે, કોણ સુંદર સ્ટાઈલીશ લાગે છે, કયું રીલ કેટલા વ્યૂઝ લાવે છે, આ બધું તેમની સાથે એવું જોડાઈ જાય છે કે તેમને માતાપિતા, શિક્ષકોના શબ્દોની અસર પણ મંદમંદ થાય છે. 'મારું જીવન, મારા નિર્ણયો, અને મારી રીતે' એવું માને છે. સેલ્ફ હાર્મ-હર્ટ એટલે સ્વયંને નુકસાન અને દુઃખી કરવું જેમ કે હાથ પર કાપા પાડવા જેવી ક્રિયા સહજતાથી કરે છે અને કરાવે છે. તેઓ એવું માને છે કે મા-બાપ મને સમજશે નહીં-રીએક્ટ કરી દેશે, ફોન લઈ લેશે,

મારી વાતથી ડરી જશે, જેથી વાત છુપાવે છે, જેના કારણે ગેરસમજ વધે છે. આ ઉંમર હોર્મોનલ અને ન્યુરોલોજીકલ સ્ટેજની છે. જેથી તેઓના મગજનું ઈમોશનલ સેન્ટર બહુ સક્રિય હોય છે, રીઝર્નિંગ સેન્ટર હજી વિકસતું હોય છે, નાની બાબતને મોટી બનાવી જુએ છે. આથી તેઓને સમજવા કઠોરપણું નહીં પરંતુ નરમ- માર્ગદર્શક મિત્ર બનવું પડે છે. માતા-પિતા, શાળાએ પણ પેઢી દર પેઢી (દર 6-7 વર્ષ) જનરેશન સાથે અપડેટ થવું પડે. તેઓએ પોતાની શાખને પકડી ન રાખી, તેને પડકાર તરીકે

જોઈ ઉકેલ તરફ જવું જોઈએ. અમારા ઘરમાં કે અમારી શાળામાં આવું બની જ ના શકે, એવી માન્યતાઓમાંથી બહાર નીકળી, આવી ઘટનાઓને શાંતિથી સાંભળી, બહારથી જરૂર પડે (પોલીસ, સાયકોલોજિસ્ટ, સામાજિક કાર્યકર) મદદ લેવા અચકાવું ના જોઈએ. શાળાની કે ઘરની બદનામી થશે એવા ખોટા વિચારોને ત્યજવા જોઈએ. ઊલટું, જે શાળા સામેથી આવી મદદ માટે આવશે તે વધુ જાગ્રત છે એ વિશ્વાસ વાલીઓમાં ઊભો કરી શકશે.

શાળાની બદનામીના ડરથી વિદ્યાર્થીઓને તટસ્થ ભાવથી ન સાંભળીને તેઓ શાળાની છબી જોખમમાં મૂકે છે. પોતાની શાળા કેટલી સારી છે એવું પોટ્રેટ કરવા કરતાં નવી પેઢીને સમજવા માટે સક્રિયતા દર્શાવવાથી જ શાળાની ઊંચાઈ વધશે, એ દરેક શાળાએ સમજવું ખૂબ જરૂરી છે.

આજે કોઈનું મોઢું યેનકેન પ્રકારે બંધ કરશો તો ભવિષ્યમાં તે બૂમરેન્ગ બની પરત આવશે, એ ધ્યાનમાં રાખવું જરૂરી છે. બાળકો તો બધું ભૂલીને ફરી મિત્ર બની જશે પરંતુ શાળાની તે સમયની છબી તેમના મનમાં અંકાઈ જશે, જે ખરા અર્થમાં, શાળાની શાખ બનશે.

જેથી દરેક વાલી અને શાળાએ આવી ઘટનાઓને ધીરજ અને શાંતિથી સમજી, તેનો સ્વીકાર કરી, તેના ઉકેલ તરફ જવું જોઈએ. આ પેઢી મુશ્કેલ નથી- ફક્ત અલગ છે.

તેમની દુનિયા ઝડપી છે, તેમની ભાવનાઓ નાજુક છે, અને તેમનું હૃદય તરબોળ.

સ્કૂલ, વાલી અને કાઉન્સેલર જોડાય ત્યારે જ સગીર વયની છોકરીઓને સાચું માર્ગદર્શન મળે.

» તેમને સમજવા માટે ધીરજ, સાંભળવાની કળા, અનુભવની ઊર્જા અને પ્રેમભર્યા દૃઢ અભિગમ જોઈએ.

» તેમને ડિજિટલ સમજણ આપવી. (રીલ લાઈફ એ રીઅલલાઈફ નથી, ગમવું એ પ્રેમ નથી, સોશયલ મિડિયા પરની ધમકીની ફરિયાદ થઈ શકે)

» ઘર-શાળામાં એવું વાતાવરણ કે જ્યાં તેમની વાત પર હાસ્ય, ગુસ્સો કે સજા નહીં, પણ સમજવાની

પ્રક્રિયા થાય.

» બાળક વારંવાર શાળામાં રજા લે, રૂંધેલા, શરીર પરનાં નિશાન છુપાવે, રીઝલ્ટ નબળું થવા લાગે, મિત્રોને ટાળે તો તે બુલીંગ-હિંસા-મનોસતામણીનો સંકેત હોઈ શકે. જે માટે,

» મેડિકલ હેલ્પ કાઉન્સેલરની મદદ, રીપોર્ટ જરૂરી.

» UGC-CBSE-NCERT ત્રણેયમાં મુખ્ય સિદ્ધાંત: બુલીંગ-ધમકી મનોસતામણી- બ્લેકમેઈલ-કોઈ પણ સ્વરૂપે શૂન્ય સહનશીલતા (ઝીરો ટોલરન્સ)